

Visjonen om ”sterke regionale arkivinstitusjoner” – sett fra et formidlingsståsted

Av Arne Skivenes, byarkivar i Bergen

(Innlegg på institusjonslederkonferanse i Stavanger 2.mars 2005.)

Oppdraget er å si noe om formidling i eller fra dette nasjonale nettverket av ”sterke regionale arkivinstitusjoner” som er i vinden nå. Altså å si noe om noe vi er delvis uenige om hva *er* i noe vi er usikre på hva *vil bli* eller kanskje ikke engang vet om vi *vil ha*.

Det er byarkivaren i Bergen, Arne Skivenes, som snakker nå. Han har så langt hatt en avventende holdning i dette spørsmålet. Det er også et styremedlem i ABM-utvikling med samme navn til stede. Han kommer til å tie still i dag. Han mener ingenting om dette før utvalget er ferdig med sin innstilling. Men han kommer til å høre veldig godt etter. Også når byarkivaren snakker.

Jeg skal gripe dette an slik: Først vil jeg gjøre noen observasjoner omkring denne tanken om regionarkiv og prosessen rundt dette. Så vil jeg si noe om formidling i en slik setting, men med hovedvekten på regionarkivene (altså regionarkiv i en formidlingsammenheng). Så vil jeg avslutningsvis prøve å formulere noe som ikke er noen konklusjon, men snarere noen premisser for regionarkiv, og for min mening om dem.

Dette kretser altså rundt konseptet regionarkiv, og formidling blir kun behandlet i en slik sammenheng, og ikke i sin fulle bredde.

Den 19. desember 2003 oppnevnte Riksarkivaren et utvalg som skal komme med en utredning om rammevilkår og arbeidsoppgaver for kommunale arkivdepot og de interkommunale arkivene (IKA) i tiden framover, det såkalte Nysæter-utvalget.

Mandatet er:

*”Hensikten med utredningen fra utvalget er å gi Riksarkivaren begrunnede forslag til videre utvikling av arkivinstitusjoner i kommunal sektor. Riksarkivarens mål er å kunne utvikle IKA-ordningen til å **inngå** i et landsdekkende nettverk av sterke regionale arkivinstitusjoner. Med dette for øye er det viktig å få identifisert og vurdert grunnleggende arkivfaglige oppgaver og hensiktsmessige rammebetingelser for interkommunale arkivinstitusjoner som kan tjene til å oppfylle arkivforskriftens krav til depotfunksjoner og annet.*

*Riksarkivaren ønsker at utvalget kartlegger og vurderer hvilke **betingelser** av kompetansemessig, økonomisk, juridisk og art som må være til stede for å gi et systematisk utviklingsarbeid riktig retning. Riksarkivaren ser også gjerne at utvalget drøfter og gir eksempler på praktiske gjennomføringsmodeller i denne sammenheng.”*

Egil Nysæter sier i en foreløpig redegjørelse:

”Arkivmaterialet i ein region må sjåast som ein heilskap uavhengig av kven som har skapt det. Det vil seia at samfunnssektor (offentleg, privat) og forvaltningsnivå (stat, fylke, kommune) bør vera underordna når ein skal skapa sterke regionale

arkivinstitusjonar. Utvalet avgrensar seg difor ikkje til det snevre kommunale arkivfeltet, men ser på heile det regionale arkivlandskapet og vil dra inn det nasjonale nivået der det er nødvendig.”

Og vidare:

I oppnemningsbrevet for utvalet viser riksarkivaren til følgjande avsnitt i kulturmeldinga som Stortinget behandla 1. april i år:

”På noko lengre sikt – fram mot 2014 – bør ein kunna sjå føre seg eit arkivlandskap som er bygd opp rundt eit nettverk av sterke regionale arkivinstitusjonar med ansvar for bevaring og formidling av arkiv frå både kommunal og privat sektor. Det vil òg vera interessant å vurdere i kva grad eit slikt nettverk kan sjåast i samanheng med dei regionale statsarkiva, som i dag er ein organisatorisk del av det statlege Arkivverket.”

Det er den siste setningen som er det punkt alt dreier seg om her. Jeg kaller den bare ”setningen” fra Kulturmeldingen. Jeg leser den en gang til:

*Det vil òg vera **interessant å vurdere i kva grad eit slikt nettverk kan sjåast i samanheng med dei regionale statsarkiva, som i dag er ein organisatorisk del av det statlege Arkivverket.***

Dette er altså utgangspunktet. Jeg gjør noen observasjoner:

For det første:

Vi står her overfor en svært forsiktig språkbruk, men likevel et sterkt signal. Egentlig står her: ”Vi vil ha sterke regionale arkivsentre der også statsarkivene er tatt opp.” Men på god byråkratmaner har man åpnet adskillige retrettsveier dersom utviklingen skulle lede en annen vei.

For det andre:

Jeg observerer at man finner grunn til å nevne at statsarkivene *i dag* er en del av det statlige Arkivverket. Man bringer altså inn en tidsdimensjon i denne tilstanden.

For det tredje:

Nå har altså to *statlige* organer, Riksarkivaren og ABMU satt i gang hver sin utredning eller prosjekt omkring utvikling av IKAene til noe som kan inngå i sterke regionale institusjoner. Så langt har jeg ikke registrert at en slik utvikling er etterlyst fra noe *kommunalt* hold.

Vi er ikke uvant med at slike ting skjer. Den store museumsreformen er også satt i verk fra sentralt hold uten noe påviselig initiativ fra lokal side. En kan snarere si at motstanden har vært betydelig. Som kjent er denne konsolideringen tvunget igjennom ved trusler om bortfall av økonomisk støtte dersom en ikke innordner seg. Temperaturen er ikke blitt mindre da det viste seg at de lovede midlene som skulle ledsage prosessen uteble, iallfall i første omgang.

Nå er det jo ytterst få ikke-statlige arkivinstitusjoner som får noen statlig finansiering, så slike trusler vil ikke nytte her. Da er det interessante spørsmålet: Hvilke andre virkemidler har man? Hva er det staten kan tenke seg å legge i potten for å få dette igjennom?

Men så er det jo slik at ”Staten” ikke er noe entydig begrep i denne sammenhengen (heller). Både departementet, Riksarkivaren og ABMU er på banen her, med noe divergerende agendaer.

Jeg gir gjerne min honnør til Riksarkivaren for den måten han har tatt ledelsen i denne prosessen, ved å oppnevne Nysæter-utvalget, og i oppnevningen vise til ”setningen fra kulturmeldingen”. Jeg tror dette vil vise seg å være klok politikk. Jeg leser dette slik at Riksarkivaren er villig til å legge store deler av Arkivverkets oppgaver, ressurser og organisasjon i et slikt spleiselag. Jeg håper jeg ikke tar feil i dette, for dette er etter mitt syn en avgjørende betingelse for en konstruktiv prosess.

Vi skal altså se for oss én arkivinstitusjon pr region, og dette er så langt å forstå som én arkivinstitusjon pr fylke (med visse forbehold for Oslo og Bergen), og dette skal være en ”sterk regional arkivinstitusjon”. Det ser ut som om det vil være noen mindre institusjoner i et nettverk rundt denne, disse skal i så fall koordineres av regionarkivet.

Hvordan skal eller kan så formidlingen skje fra en slik institusjon?

Som dere vet går det en diskusjon om hva formidling er eller bør være. Jeg går ikke inn i denne nå, men tilbyr en definisjon på arkivformidling: I ”moderne” språkbruk:

Formidling er grensesnittet mellom den som har noe å distribuere og de som har bruk for det.

Formidling er grensesnittet mot brukerne.

Arkivformidling er grensesnittet mellom en arkivinstitusjon og dens publikum – nåværende og potensielle brukere.

Arkivformidling betrakter jeg generelt – og også i denne forbindelse - som alle de måter arkivinstitusjonen møter sitt publikum på.

(Nå er det slik at det er noen som forsøker å avgrense formidlingen til kun en del av dette grensesnittet, nemlig den delen der institusjonen på eget initiativ går ut med noe. Jeg har tidligere i en artikkel i Arkivråd 2/2004 avvist en slik innsnevring, og jeg avviser igjen en slik innsnevring av et fornuftig formidlingsbegrep. Den aktive delen kan vi kalle promosjon eller kunngjøring, og det er like meningsløst å begrense arkivformidlingen til denne delen som det er å avgrense boligformidling eller artistformidling til selve annonseringen.)

Og hvis det nå er slik at arkivene er til for å brukes, så må jo regionaliseringen være i brukernes interesse, dersom den skal ha noe for seg.

Da må vi altså se på hvordan regionaliseringen påvirker møtet mellom arkivinstitusjonen og dens publikum.

Den mest iøynefallende forbedringen er av orienteringsmessig art: Dette ville selvfølgelig bety at man kun hadde ett sted å henvende seg. Ingen flere spekulasjoner om hvilken arkivinstitusjon man skal ta kontakt med, trenger du arkivinformasjon, kontakt **Arkivet**. Rett og slett.

Om dette er like enkelt fysisk sett, kan jo være en annen sak. Dersom regionarkivet er samlokalisert, vil det også være ett sted å gå (dersom man skal på lesesalen). Dersom institusjonen består av flere avdelinger (eller er navet i et nettverk), vil man kunne bli dirigert til riktig sted.

Men, selvfølgelig, dersom dette ene arkivet nå blir liggende langt unna der du har vært vant til å få svar, er det jo ikke sikkert du vil betrakte dette som en forbedring ...

Men uansett hvor materialet da fysisk befinner seg, må det være lov til å forvente at den **veiledning** man vil få ved "sentralen" vil være mer dekkende, mer helhetlig og mer korrekt. Forhåpentligvis vil man få pålitelig informasjon om hvorvidt det er rimelig å forvente noe svar på spørsmålet i det kildematerialet institusjonen besitter (som da formodes å være hele regionens). Man slipper å bli sendt ut på mer eller mindre håpløse ekspedisjoner utfra signaler som at "gå til x-arkivet, de kan sikkert hjelpe deg..." uten at man egentlig vet akkurat det.

Det må også være lov å forvente bedre **veiledning** på stedet, bedre kryssreferanser mellom statlig, kommunalt og privat materiale, og generelt bedre hjelpemidler.

Man kan også forvente en annen effekt, nemlig at større deler av arkivmiljøet vil komme i kontakt med den form for formidling som nå først og fremst skjer gjennom enkelte kommunale arkivinstitusjoner, nemlig innsyn i egen barnehjems-, barneverns- eller sosialsak. Den *menneskelige* siden av arkivformidling vil da tre tydeligere frem, enten dette ytrer seg i lange personlige samtaler, blomsterhilsener med takk for hjelpen eller selvmordstrusler over telefonen. Denne menneskelige siden kan være svært givende, men er jevnt over en yrkesmessig slitasjefaktor.

- - -

Det vil også ligge bedre til rette for å gi mer oversiktlige, mer dekkende og mer informative **nettpresentasjoner** over hva som finnes i regionen og hvordan en går frem for å finne det. I en regional arkivinstitusjon (som har materiale fra alle forvaltningsnivåer pluss privat) vil det bli enda viktigere å overskride en proveniensbasert nettpresentasjon til fordel for en emnebasert eller problembasert.

Det er en annen diskusjon om dette ville bety en regionalisering av Digitalarkivet. Det er ikke sikkert det ville være fordelaktig. Men en annen og mer regional eller lokal profilering kunne vært nyttig å diskutere.

Hva så med de formidlingsformene der arkivinstitusjonen går aktivt ut og markedsfører noe: en utstilling, publikasjoner, en fortelling?

De samme momentene som er nevnt ovenfor vil også spille hovedrollen her: mulighetene til samordning, oversikt, samt bruk av stordriftsfordeler, vil alle kunne bidra til bedre resultater. Men viktigere her er behovet for ressurser. Vi vet at utstillinger, publikasjoner og andre utadrettede tiltak kan være svært ressurskrevende. Samfunnet har vent seg til et nivå av ressursbruk rundt dette fra toneangivende museer og gallerier. Sikkerhetstiltak, research, pedagogisk tilrettelegging, design og annonsering er kostnadsdrivende elementer. De førende museer og gallerier har enten egne ansatte til å ta seg av disse sidene, eller mulighet til å kjøpe disse tjenestene. Gjennom dette har de et nivå på slike presentasjoner som de færreste arkivinstitusjoner er i nærheten av. Kanskje ingen. Men ABM-meldingen, Kulturmeldingen

og andre dokumenter signaliserer nå at forventningene til oss på dette området er like høye! Da blir det viktig for oss å signalisere tilbake at dette setter vi pris på, men dersom dette målet skal komme innen rekkevidde, er våre forventninger om statlig finansiering tilsvarende høye som for museene: altså en 60/40 fordeling, som Nysæter-utvalget er inne på.

Et område som norske arkivinstusjoner er meget svak på er publisering. Og da mener jeg vitenskapelig publisering. Enkelte lokale arkivinstusjoner har hatt sporadisk virksomhet her, men det er kun Riksarkivet som over tid har maktet å opprettholde noen produksjon. Om man vender seg til Europa, er dette noe de fleste byarkiv og regionarkiv ikke bare makter, men gjør rutinemessig. Det har selvsagt med ressursprioritering og tradisjoner å gjøre. Det er ingen tradisjon for forskningsinnsats på lokale norske arkivinstusjoner. Skal man bygge regionale arkiver, må det spesifiseres at dette må inn som en del av det grunnlaget som trenger friske penger. Skal regionarkivene bety et kvalitativt sprang, må de etableres som forskningsinstusjoner. Og departementet må forklares at uten forskningsinnsats blir det ingen kvalitetsformidling. Uten forskning – ingen historier å fortelle. I alle fall ingen du ikke har hørt før.

I tillegg til den egne forskningen kan det gjøres adskillig for å legge bedre til rette for forskning ved universiteter og høyskoler. Jevnlig kontakt med de relevante instituttene er en ting. Kunngjøring på nettsidene av interessante kildegrupper og problemstillinger en kommer over gjennom ordningsarbeid og lignende er en annen.

Og hva med helt nye former for formidling? Det er åpenbart at departementet venter seg mer av opplevelsesorientert formidling. Jeg synes dette er spennende, men benytter anledningen til igjen å advare mot at dette får lov til å erstatte dokumentasjonstjenester overfor den enkelte. Men altså, opplevelser. Ulike former for dataspill kan tenkes, både rollespill og mer skattejaktorienterte opplegg. Også utstillinger kan dreies mer i scenografisk og installasjonsmessig retning, og enten spille mer på kunstneriske virkemidler eller på en tettere identifisering mellom besøkende og temaet.

Jeg skal nevne et eksempel. I fjor sommer besøkte jeg en utstilling i Paris med presentasjon av gjenstander som var tatt opp fra Titanic. En rekke grep derfra fortjener å bli mer brukt. Det første jeg la merke til var at billetten til utstillingen gjaldt et bestemt klokkeslett. Det var altså ikke bare å gå inn. Vi møtte opp etter en halvtime og måtte stå og vente på en ”kai” foran en landgang sammen med en rekke andre. Mens vi sto der ble vi tildelt ”boardingcard” som var pålydende forskjellige autentiske navn fra passasjerlisten, jeg ”ble” en kjent arkitekt som skulle til Chicago for å være med på åpningen av en bygning, min kone ”ble” en enslig mor med fire barn på 3.klasse. Fordi vi sto og ventet, leste vi (alle sammen) hvert ord. (Hadde vi kunnet gå rett inn, vill mange bare stukket kortet i lommen, og dermed gått glipp av en opplevelse lenger inne i utstillingen). Omsider ble vi sluppet ”om bord” og denne bruken av tid og venting bidro til en sterkere tilstedeværelse i utstillingen som et eget rom. Vi ble tildelt øretelefoner og et apparat som gjorde at vi kunne spille av lydkommentarer til de enkelte utstillingsenhetene, som var merket med nummer. Lydcommentarene gjorde at iallfall jeg brukte mer tid på denne utstillingen enn jeg pleier. Vi vandret gjennom planlegging, bygging, innredning, vi så på hva passasjerene hadde hatt med seg og vi gjennomlevde møtet med isfjellet (som var av is ...) Og da vi så trodde det var slutt, kom vi ut i et rom dere det kun hang en stor tavle på veggen, med navnene over alle passasjerene, inndelt i 1., 2. og 3. klasse. Over streken: de overlevende, under streken: de omkomne. Og det var da det skjedde: De besøkende lette frem sine ”boardingkort” og studerte tavlen nøye: Hvordan gikk det med ”meg”? Joda, jeg kom vel frem, som de fleste på 1. klasse. Og den enslige moren? Dessverre,

det gikk med henne som med de fleste fra 3. klasse. Grepet med ombordstigningskortet hadde utvirket en identifisering fra publikums side, som jeg ikke har opplevet i andre sammenhenger, og som gjorde at denne utstillingen kommer jeg til å huske.

Dette grepet ligger egentlig vel til rette for å utnyttes i arkivsammenhenger, og her skal dere få en ide aldeles gratis av meg: Flere steder opererte fattigvesenet med små identitetskort som de fattige måtte vise frem når støtte eller mat skulle utdeles. Vi har flere slike, og jeg antar at vi ikke er alene om det. Utdeling av slike kort eller evt matbilletter vil kunne inngå i et spennende utstillingskonsept.

Identifiseringsfaktoren er også sterk i dataspill. Det er nok flere enn meg som har reagert på at de som forteller om spill de holder på med omtaler sine rollefigurer som ”jeg”. En slik identifiseringsfaktor er et sterkt virkemiddel i formidlingsammenheng. (Men dataspill er jo fryktelig kostnadskrevenne å produsere, kravene til grafikk og muligheter baseres jo på det man ellers er vant med.)

Jeg vil nevne en faktor til: De mest vellykkede formidlingssituasjonene jeg har vært delaktig i har alltid involvert kontakt med originale arkivsaker. For eksempel siste time i våre tradisjonelle arkivkurs: Vi ominnreder bordene slik at vi sitter rundt et stort bord. Jeg legger ut protokoller, en foran hver. De får blade litt, og se, og prøve å finne ut hva det er. Noen ganger er luktesansen til hjelp: Er det ikke tørrfisk det lukter av denne, mon tro? (Joda, og lukten henger i, selv om det er over hundre år siden den var i kontakt med tørrfisk). Så går jeg rundt bordet og forteller om hver enkelt protokoll, hva den har vært brukt til og hva vi kan bruke den til. En brevjournal fra finansrådmannen, en almisseprotokoll fra fattigvesenet, en protokoll for skipsanløp, uttakingsprotokollen for Sportsklubben Brann fra 1963 (siste gang Brann vant serien), en vaktprotokoll for Skansen brannstasjon der vakten har brutt alle rutiner og mønstre og skrevet at i dag er krigen slutt! Skriften får liv, og opplevelsene kommer hoppende ut av sidene til deg. Vi har så lett for å glemme at det å få ta i og bla i en protokoll fra 17- eller 1800-tallet i seg selv er en stor opplevelse for de fleste mennesker. Denne opplevelsen sitter for en stor del i fingertuppene og i neseborene. Den taktile (og olfaktoriske) inngangen til opplevelsen er viktig. Dette kan internett aldri formidle. Selv om digitalisering og elektronisk formidling kan sprengne mange skranker, må vi ikke glemme at det er vi som sitter med muligheten til å oppleve ”the real thing”. Men jeg noterer med en viss skuffelse at ”the real thing” ikke er på våre foresattes prioriteringsliste nå. Den inneholder omtrent utelukkende elektronisk formidling.

.....

Det ligger mange muligheter til å skape storslagne – og intime – opplevelser i vårt kildemateriale. Felles for disse tiltakene er at de med få unntak krever ressurser til gjennomarbeiding, scenografi, utstyr og design som vi ikke har. Kan vi få det? Ja, jeg tror det. Men da må vi faktisk be om det. Og det har vi så langt ikke gjort.

Kan ikke bedre samarbeid gjøre samme nytten?

La oss bare se det i øynene: Vi er ikke særlig flinke til å samarbeide om arkivformidling. Vi har hatt gode prosesser rundt utvikling av Asta, elektronisk arkivplan, historiske elektroniske arkiv, undervisningstilbud mm. Men de gode eksemplene på genuint samarbeid rundt formidling er det langt mellom.

ABM-u klager over dette også. Det er generelt svært få gode søknader om genuine samarbeidstiltak. Det er vel flere enn meg som har "lånt vekk" institusjonsnavnet til en kollega som trengte det i en prosjektsøknad.

Jeg tror det har å gjøre med at det er her vi presenterer vårt særpreg, vårt eget. Spesielle miljøer, identiteter, verdier, en kunne si dette er baksiden av identitetsbygging. Vi er så til de grader IKA-folk, statsarkivfolk, byarkivfolk.

For å bygge opp gode regionale formidlingstiltak, må det bygges opp en levende regional arkividentitet. I noen sammenhenger ligger det bedre til rette for dette enn i andre. En av årsakene til at formidlingsarbeidet står så sterkt i Sogn og Fjordane tror jeg er at fylkesidentiteten er naturlig og svært sterk og er i harmoni med de organisatoriske inndelingene.

For flere av de regionale arkivene vil det ta tid å forme en slik identitet. For det første fordi noen regioner sliter med indre motsetninger, for eksempel mellom større byer og deres omland. For det andre fordi en regionalisering av arkivnorge vil føre sammen til dels svært ulike arkivmiljøer, identiteter, arbeidsmåter. Og her vil vi alle kunne tilføre positive elementer, dersom vi har øynene åpne for andres gode sider. For eksempel kan de statlige miljøene tilføre planmessighet og struktur som andre kan mangle noe av, kommunale og private miljøer kan tilføre entusiasme og dugnadsånd, og kanskje mer tidsmessige metoder for ledelse og organisering.

Men det viktigste er at prosessen er god, at folk går inn i den med optimisme og pågangsmot. Om en skal oppgi noe av seg selv og likevel ikke gå tapende ut, er en nødt til det. Og, som vi vet at all god fortellerkunst er et overskuddsfenomen, så er god formidling det samme. Så denne prosessen må vi få til. (I parentes bemerket må vi innrømme at sinne og frustrasjon kan utvirke like god fortellerkunst, men kun over kortere perioder, og det blir lett slitsomt)

En problemstilling jeg fikk med i oppdraget er om det kommunale elementet vil forsvinne i forhold til det statlige i en slik regional arkivinstitusjon. I forhold til lesesalsbruk vet vi at statlig materiale er mye mer brukt enn kommunalt, iallfall ennå. Mht skriftlig saksbehandling tror jeg at innsynssakene vil plassere det kommunale elementet svært følbart på kartet. I forhold til utadrettet formidling kan jeg ikke se at det kommunale kildetilfanget skulle stille svakere. I forhold til formidling er det vel snarere snakk om at vi nå ser en overbeskatning av visse typer materiale og underbeskatning av andre. Å bringe dette sammen i samme institusjon vil trolig ha en utjevneende effekt.

- - -

Så vender jeg tilbake til regionarkivene og den pågående prosessen.

Vi har sett at en regionalisering kan tjene til bedre formidling, til et bedre grensesnitt mot publikum. Ikke ubetinget, men på visse vilkår.

Det første vilkåret har med penger å gjøre.

For å få til en kvalitativt bedret veiledningstjeneste kommer en et godt stykke med å samordne de ressurser som finnes.

For å oppnå en kvalitativt annen og bedre utadrettet og opplevelsessentrert formidling kreves kvalitativt andre finansieringskilder. Er dette sannsynlig? Her vil mange svare Nei. Mitt svar

er at når våre foresatte har store vyer på våre vegne har vi to muligheter. Den ene er å si at dette er bare festtaler, de mener det egentlig ikke. Den andre er å si at *når våre foresatte har store vyer på våre vegne bør vi hjelpe dem til å virkeliggjøre dem*. Da må vi ta på alvor at de mener dette, og også er villig til å følge opp når vi forteller dem at vyene er flotte, det er bare regnestykket som er litt galt.

Det andre vilkåret har med gulrøtter å gjøre.

Vi har oppsummert at – i motsetning til i museumsreformen – er det ingen pisk tilgjengelig for å tvinge inn de gjenstridige. Det er ingen av oss som får noe penger fra statskassen likevel, og ingenting å inndra. Da gjenstår bare gulroten som virkemiddel. En gulrot er selvsagt en forventning om en 60/40 fordeling mellom statlig og kommunal finansiering.

En annen gulrot er spørsmålet om hva Riksarkivaren kaster i potten.

Her er jeg nødt til å gjøre tolkninger.

Når ”setningen” i Kulturmeldingen dukker opp, vet vi alle at den ikke var formulert i Arkivverket, men Departementet har tatt den inn i svært forsiktige, men likevel utvetydige vendinger:

Det vil òg vera interessant å vurdere i kva grad eit slikt nettverk kan sjåast i samanheng med dei regionale statsarkiva, som i dag er ein organisatorisk del av det statlege Arkivverket.”

Riksarkivaren kunne valgt å ignorere dette, sittet helt stille og håpet det ville gå over av seg selv. I stedet har han oppnevnt et utvalg til å utrede den kommunale siden av problemstillingen rundt ”sterke regionale arkivinstitusjoner”

Men når han så i tildelingsbrevet minner om denne ”setningen” i Kulturmeldingen, hva er det da han gjør?

Slik jeg leser dette, sier han: OK jeg legger statsarkivinstitusjonen på bordet for å få til slike sterke regionale arkiver. Det kan hende de må skjæres til på en annen måte for å få kabalen til å gå opp. Men for at disse regionale arkivene faktisk skal bli sterke, må de både inneha elementet av lokale og regionale statlige arkiver pluss elementet av statsarkivenes kompetanse rundt dette pluss elementet av Riksarkivarens delegerte myndighet.

Så nevnes ”Stockholmsmodellen”. I Stockholm er Stadsarkivet (altså byarkivet) tildelt landsarkivfunksjoner og landsarkivmyndighet (altså statsarkivfunksjoner). Det er en ordning som har fungert vel i bortimot hundre år (tror jeg). Stockholmsmodellen nevnes som relevant for Oslo og Bergen. Jeg er ikke verre på det enn at jeg synes det er en interessant tanke, som bør forfølges... Den kunne faktisk også vært nevnt som modell rent generelt.

Slik er det jeg tolker Riksarkivaren. Det kan hende jeg tar feil. Men har jeg rett, tror jeg det er en dristig, generøs og riktig strategi. Det er en strategi for en styrket, mer livsdyktig og konstruktiv arkivsektor. Det er også en strategi for å ikke bare beholde, men også øke Riksarkivarens innflytelse over det norske arkivlandskapet. Det vil i så fall være et eksempel på den taoistiske læresetningen om at det du klamrer deg til skal du miste, det du gir bort skal du beholde: ved å dele ut makt får du øket makt. Og det ville – etter mitt syn – vært en svært positiv utvikling.

Dette dreier seg mye om hvilket forvaltningsnivå regionarkivene skal tilhøre. Skal de være stiftelser? Foretak? Skal de tilhøre et nytt mellomliggende statlig nivå? Dersom regionaliseringen betyr å overføre materiale fra interkommunale ordninger til statlige organer,

er jeg redd for at det blir en prosess i motbakke. Da må noen hundre kommunestyre vedta å gi fra seg eiendeler de fleste setter høyt. Det kan bli tungt.

Det er staten som sitter med nøkkelen her. Staten kan tildele det kommunale nivå oppgaver og myndighet. Opprettelsen av kommunene og det kommunale selvstyre er i seg selv en slik tildeling av oppgaver og myndighet. Regionale arkivinstitusjoner kan baseres på kommunale/interkommunale/fylkeskommunale elementer som tilføres nye statlige oppgaver og en ny statlig myndighet. Dette ville bli oppfattet som en gave. I realiteten ville det bety en fordobling av Arkivverkets omfang, oppgaver og innflytelse.

Men om jeg tar veldig feil, om statsarkivene ikke kan restruktureres, vil regionaliseringen bli uinteressant. Det blir den, dersom den kun omfatter det kommunale forvaltningsnivået. Da har vi skuslet bort en verdifull sjanse til å bygge noe stort.

For det er vel slik, at dersom regionalisering skal tjene formidlingen og forholdet til publikum da må det bli slik at folk som vil vite noe som har utgangspunkt i en region henvender seg ett sted, og de som vil vite noe om naboregionen henvender seg ett annet sted.

I forhold til formidling mener jeg en regionalisering vil virke overveiende positivt. I det store bildet kan andre faktorer spille inn.

Jeg har fremdeles en avventende holdning til tanken om regionarkiv. Mye kommer an på om jeg tolker Riksarkivaren riktig. Mye kommer an på om utvalget greier å samle seg om en omforent strategi. Videre signaler fra departementalt hold om realismen i dette er jo også av interesse. Og mye vil – selvsagt – avhenge av hvilke løsninger som kan bli aktuelle i den regionen jeg hører til i..